

ŠVIESA

SPALIS-LAPKRITIS-GRUODIS, 1955

TURINYS

Saugok savo vaikus. Eil. Br. Mackevičius.....	50
Lietuvai. Eil. E. Miežėlaitis	50
Mūsų L. L. D. 40-osios metinės	51
Poetą Liudą Girą prisiminus. K. Doveika	53
Medicinos mokslas kovoj su prietarais. J. Kupčinskas.	55
Vilnius—istorinė Lietuvos sostinė. J. Skliutauskas. .	58
Žmogus be tėvynės. Eil.	59
“Reumatyzmai.“ Jonas Kašas	60
Daina apie dainą. Eil. Jus. J. Marcinkevičius	61
Nemirtingas Servanteso kūrinys. A. Churginas.....	62

Pipiras, A.
1532 Brownsville Rd.
83

ŠVIESA

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, published by American Lithuanian Workers Literary Association, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba,

Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription rates: \$1.00 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York under the Act of March 3, 1879.

Saugok savo vaikus

Jis kavinėj šypsosi iš tolo.
Lietuviu — pasakys — jį vadink.
Darbininke, užsienio broli,
Tu jo veidą
Gerai įsimink.

Tu prieik prie apkrauto jo stalo
Ir paklausk,
Ir paklausk atvirai,
Ar jis mena smėlėtą miestelį,
Pavadintą vardu "Paneriai."

Jeigu jis pamėgins išsiginti,
Jei akis įžūliąsias išpūs,
Tu už mano gimtinę priminki
Jam konclagerius,
Kraują, kapus.

Kai virš Londono "junkersai" gaudė,
Mindė naciai prancūzų laukus,
Jis iš vokiško šautuvo šaudė
Mūsų motinas,
Mūsų vaikus.

Su tavim mes už taiką kovojom,
Kad vaikučiai šypsojęs tyrai.
Jam —
Ir šiandien žudynės sapnuojas,
Jam sapnuojas
Nauji Paneriai.

Nežiūrėk į madingą jo švarką, —
Po švarku — purviniausia širdis.
Kur jam lieps,
Kaip kadaise už marke,
Jis už dolerį eis ir žudys.

Mano tolimas užsienio drauge,
Neįleisk jo į savo laukus.
Ne lietuvis — žvėris jis.
Tai saugok
Nuo žvėries mylimuosius vaikus.

Br. Mackevičius

Lietuvai

(Dainų šventės proga)

Kokia puiki tu, mylima gimtine,
Kai seserų — šešiolikos — būry
Akim skaidriom, tarytum gintarinėm,
Į savo šviesią ateitį žiūri!

Kokia darbšti, gimtine, tu atrodai,
Kaip dirbi darbą su daina linksmai.
Tai tavo rankom užauginti sodai
Ir pastatyti šie nauji namai.

Tai tavo rankom atkovoti liūnai,
Mašinomis ši žemė išarta,
Ir pastatyti fabrikai galiūnai,
Ir ruošama naujiems statyt vieta.

Tau motiniško jausmo nepristinga.
Esi gera, nepaprastai švelni,
Kai lopšyje, mokykloj rūpestingai
Tai tavo rankom užauginti sodai

Ir nors ne viskas čia jau padaryta,
Ir laukia daug darbų, labai sunkių,
Bet aš visa širdim į tavo rytą,
Į tavo šviesią ateitį tikiu.

Tiktai pirmyn, pirmyn, šalie gimtine!
Tu seserų — šešiolikos — būry
Akim skaidriom, tarytum gintarinėm,
Šviesiom akim į ateitį žiūri.

E. Mieželaitis

ŠVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00

Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizaras, A. Bimba, Atsakomingas redaktorius: A. Bimba

No. 4 Spalis-Lapkritis-Gruodis (October-November-December), 1955

Metai XXII

Mūsų L. L. D. 40-osios metinės

Keturiasdešimt metų nėra visai trumpos tiek žmogaus, tiek organizacijos gyvenime laikotarpis, ypač tokios organizacijos, kokia yra Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, — liaudies visuomeninės, masinės apšvietos-kultūros organizacijos. Vargiai kur kitur visame pasaulyje šiandien randasi tokio pobūdžio ir tokio amžiaus liaudiška organizacija.

O viskas prasidėjo 1915 metais, — nepaprastais metais, pačiame sukuryje didžiulio karo, jau apėmusio veik visą Europą ir nuolatą savin ryjančio vis daugiau ir daugiau kraštų ir paskui istorijon įėjusio Pirmuoju pasauliniu karu. Labai įdomu ir svarbu tai dabar prisiminti.

Mūsų buvo daug, — tūkstančiai ir tūkstančiai. Buvo jau didžiulės lietuviškos kolonijos Massachusetts, Connecticut, New Yorko, New Jersey, Pensilvanijos, Ohio, Michigano, Illinojaus, Indianos pramoniniuose centruose. Beveik visi buvome jauni žmonės, suplaukę iš Lietuvos kaimų ir miestelių per paskutinius keliolika metų. Mūsų viltis čionai trumpu laiku prisikrauti "maišus dolerių" ir grįžti Lietuvon ir ten turtingai tais doleriais įsikurti sutriuškino baisusis karas. Todėl mes pradėjome rimčiau galvoti apie pastovesnio gyvenimo susikūrimą čionai.

Neigi mes galėjome kinišką sieną užsi-

verti savo lietuviškose grupėse nuo amerikinės aplinkos. Čia atvykę, atsiminkime, rādome kur kas aukštesnį abelnosios apšvietos-kultūros lygį, negu mes palikome savo senojoje tėvynėje, — tame Lietuvos šiaudais dengtų bakūžių kaime, kur tik retas žmogus mokėjo savo vardą ir pavardę pasirašyti. Čia mes susidūrėme su žmonėmis ne tik dirbtuvėse ir fabrikuose, bet ir gatvėje, ir parke, ir krautuvėje, kurie nebeturėjo vargo skaityti ir rašyti. Tai visa negalėjo mūsų neveikti. Veikė mus, ir labai veikė, nors kartais mes to nejutome, nepastebėjome.

Dar vienas dalykas, ir labai svarbus dalykas, dažnai pamiršamas: tose skaitlingose lietuviškose kolonijose masėse tų beraščių ir bemokslių radosi ir šiek tiek mokslo pasiekusių žmonių, inteligentų, atvykusių bei atbėgusių iš Lietuvos. Juk buvo mūsų Leonas Prūseika, Jonas Kaškiaučius, V. Vidikas ir kiti. Dalis jų buvo revoliucionieriai, dalyvavę dar 1905 metų revoliucijoje prieš carizmą. Jie buvo bent jau girdėję apie Marksą ir marksizmą. Tūli jų, čia atvykę, nesnaudė: ieškojo dirvos savo talentui. Todėl pradėjo dygti laikraščiai, — dygo ir mirė, bet vienas kitas pajėgė ir išsilaikyti. Ir tas mus veikė.

Ypač kilęs karas nedavė mums ramybės. Sunku mums buvo suprasti, kaip ir kodėl

socialdemokratai, ypač Vokietijos socialdemokratai, tie mums visiems kelrodininkai, numaršavo su kaizeriu, stojo savo "tėvyne" ginti, triuškinant ir naikinant kitų tokias pat "tėvynes." Tas mus nustebino, pritrenkė. Atsiminkime, kaip karštai mes tą klausimą diskutavome, barėme ir smerkėme kaizerinius socialdemokratus. Mūsų akyse jie buvo išdavikai, pardavikai visko, kas socialistiška, kas darbinikiška, kas brangu, žmoniška ir pažangu.

Tai tokios daug maž buvo 1915 metais sąlygos, kuriose, Leono Prūseikos iniciatyva, įsikūrė Lietuvių Literatūros Draugija, kuri šiemet iškilingai atžymi savo keturiasdešimt-metinę sukaktį.

Mūsų Draugijos augimas buvo labai smarkus. Bėgiu tikrai kelerių metų nebebuvo vi-soje Amerikoje, nuo Maine iki Californijos, nei vienos kiek skaitlingesnės lietuvių kolonijos, kurioje nebūtų gyvavusi L. L. D. kuopa. Vienu kartu, atsiminkime, ji turėjo daugiau kaip du šimtu kuopų. Atsiminkime, kad dar ir šiandien, nepaisant sunkiausių pažangios organizacijos gyvenimui sąlygų, nežiūrint net to, kad tūkstančiai ir tūkstančiai mūsų senosios kartos brolių ir seserų jau pasitraukė iš gyvųjų tarpo, o mes, dar tebegyvenantieji, jau esame sulaukę gyvenimo povakario, nežiūrint didžiausių pasaulinių audrų ir sukrėtimų, — dar ir šiandien L. L. D. turi apie 150 kuopų su daugiau kaip trimis tūkstančiais narių. Tai nepaprasta, tai džiugu!

TUO PAČIU KELIU

Kokiam gi tikslui, kokiai gi misijai Lietuvių Literatūros Draugija gimė prieš keturiasdešimt metų? Ką turėjo mintyje jos sumanytojai ir įsteigėjai?

Draugijos tikslai labai aiškiai nubrėžti jos Konstitucijoje. Pravartu juos pakartoti ir prisiminti.

Draugijos Konstitucijoje pasakyta:

"Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija stato savo tikslu leidimą raštų, kurie tarnautų dvasiniam ir ekonominiam darbininkų minių pakėlimui, auklėtų darbininkuose solidarumą ir šiaip jau praplėstų žinojimo ribas įvairiose mokslo šakose. Leisdama knygų iš dailiosios literatūros ir įvairių mokslo šakų, ši draugija betgi labiausia

rūpintis leisti raštus, gvildenančius darbininkų klausimą visame jo apėmyje, bei raštus, rišančius socializmo mokslo teorijos ir praktikos klausimus."

Šiomet išėjo mūsų Draugijos 61-mas leidinys ("Pasakojimai Iš Istorijos"). Paimkime tas visas L. L. D. išleistas knygas ir sudėkime į vieną lentyną, nustebins mus knygų kiekis. Tiesa, ne visos jos "auksinės" knygos; tiesa, kad viena kita jų paseno vos išėjusios iš spaudos, bet tuo tarpu, kai jos buvo leidžiamos, kiekviena jų siekė Draugijos Konstitucijoje nubrėžtų tikslų, siekė tikslai vieno dalyko: didinti, kelti, ugdyti lietuviuose darbo žmonėse žinojimą ir solidarumą, šviesti jiems kelią į kultūringesnę, lengvesnę ir laisvesnę ateitį. Ir tūkstančiai ir desetkai tūkstančių Amerikos lietuvių, kurie buvo mūsų Draugijos nariais, išėjo josios mokyklą, pasinaudojo josios išleista literatūra ir josios visuomenine veikla, praplėtė savo žinojimą, visa galva pakilo aukščiau supratime, apšvietoje ir kultūroje virš tų, kurie nėra tos mokyklos lankę. Tikrai stebėtinas dalykas, kad per visus tuos keturiasdešimt metų Lietuvių Literatūros Draugija nenukrypo nuo savo tikslų, neatsižadėjo savo garbingos misijos šviesti ir mokyti lietuvių darbo žmogų.

Atsiminkime, kad, apart paminėtos šešiasdešimt vienos knygos, Draugija leidžia jau net dvidešimt antri metai trimėnesinį žurnalą "Šviesa." Pridėkime prie minėtų knygų aštuoniasdešimt aštuonius "Šviesos" numerius, dažnai kupinus naudingų, pamokinančių pasiskaitymų bei eilėraščių ir apysakų, ir mes turėsime šaunų knygynėlį.

L. L. D. VISUOMENINĖ VEIKLA

Bet knygų ir žurnalo leidimas tėra tikrai viena pusė L. L. D. veiklos. Kita jos veiklos pusė, ir toli gražu ne mažoji pusė, visuomet susidėjo ir susideda iš jos dalyvavimo visuomeniniuose Amerikos žmonių sąjudžiuose. Tolygiai ir šios veiklos tikslas buvo ir pasilieka tokiu, koks buvo ir pasilieka josios leidžiamosios literatūros; vienyti Amerikos lietuvius, kelti jų kultūrinį lygį, platinti jų žinojimą, juos šviesti ir jiems rodyti kelią į geresnę, laisvesnę ateitį.

Niekas šiandien neturi pilnų rekordų ir negalėtų mums suskaičiuoti visus masinius

mitingus, vakarienes, bankietus, balius, koncertus, paskaitų ir prelekcijų vakarus, piknikus, išvažiavimus, mūsų Draugijos kuopų ir rajonų suruoštus ir pravestus bėgiu tų keturiasdešimt metų! Tai negalimas, tai neįmanomas dalykas. Šitą Draugijos veiklos fazę gali šiek tiek pilniau įsivaizduoti ir įvertinti tikrai Draugijos nariai, kurie aktyviškai per visą laikotarpį yra joje dalyvavę.

Tiktai tokia pilna, abipusiška veikla, literatūros leidimas ir pravedimas kolonijose, ant vietos, įvairiausių kultūrinių-apšvietos veiksmų, įgalino L. L. D. suleisti savo šaknis giliausiai į Amerikos lietuvių mases, vi-

sais ir visokiais laikotarpiais teikė jai gyvybę ir patvarumą, leido jai, kaip tam galin- gam, "amžinajam" ažuolui, išlikti nepalaužtai nuo visų didžiulių, baisių ir pavojingų audrų, siautėjusių ir tebešelstančių tiek mūsų šalyje, Amerikoje, tiek visame pasaulyje. Dar ir šiandien, jau sulaukusi to gražaus amžiaus, būdama neteislingai persekiojama, mūsų Draugija nenuleidžia rankų. Ji ginasi ir kovoja kiekviename žingsnyje, žiūri į ateitį su pasitikėjimu, rengiasi dar daugelio metų gyvenimui ir veikimui.

Kiekvienas Draugijos veikėjas bei narys tikrai gali ir turi kuo pasididžiuoti.

POETĄ LIUDĄ GIRĄ PRISIMINUS

K. DOVEIKA

Prieš devynerius metus — 1946 m. liepos 1 d. — iš gyvųjų tarpo pasitraukė karštas tarybinis patriotas, vienas iš žymiausių lietuvių rašytojų — Liudas Gira.

Savo literatūrinę veiklą lietuvių liaudies poetas L. Gira pradėjo dar 1903 m. Jis pradėjo ilgą ir sudėtingą, kupiną įvairių prieštara- vimų ir ieškojimų kūrybinį kelią. L. Giros talentas ypač plačiai atskleidė ir sukles- tėjo socialistinės santvarkos sąlygomis. Tary- biniais metais poetas dirbo su dideliu kūry- binio pakilimu ir sukūrė vienus iš vertin- giausių savo kūrinių.

Labai svarbi L. Giros poezijos ypatybė yra ta, kad visais laikais geriausi jo kū- riniai buvo liaudiški, savo turiniu ir forma artimi ir suprantami paprastam darbo žmo- gui.

Jau ir ikitarybinėje savo poezijoje (eil. "Trys berželiai," "Ar girdėjai," "Mano kraš- tas" ir kt.) poetas reiškė nuoširdžią užuojau- tą engiamam ir kankinamam vargdieniui, ža- dino šviesesnį, gražesnį, laimingesnį gy- venimo viltis, atspindėjo darbo žmogaus nuo- taikas, jausmus ir lūkesčius.

Kiekvieno poeto didžiausias pripažinimas ir aukščiausias įvertinimas yra tas, kurį jam suteikia liaudis, ėmusi šalia savo pačios su- kurtų dainų dainuoti jo kūrinius. Tokio liki- mo yra susilaukęs ir L. Gira, kurio geriau-

sieji eilėraščiai greitai virto liaudies plačiai dainuojamomis dainomis. Didelį kai kurių L. Giros eilėraščių išpopuliarėjimą plačiosiose Lietuvos darbo žmonių masėse nulėmė jų ar- timumas lietuvių liaudies dainų dvasiai ir nuotakai.

Ryškus tokių L. Giros kūrinių pavyzdys gali būti jo 1911 m. sukurtasis eilėraštis "Trys berželiai." Jam poetas jaudinančiai dainuoja apie liaudies vargą kapitalistinėje priespaudoje, išreiškia savo nuoširdų norą jį panaikinti. Šias mintis L. Gira išsako darbo žmogui artimais, iš jo buitinio gyvenimo pa- imtais vaizdais, jam gerai suprantamomis sąvokomis.

L. Giros eilėraštis "Trys berželiai" ir savo forma labai primena liaudies dainą. Jis kon- struojamas kaip šakotinė liaudies daina, ku- rios vienoje dalyje kalbama apie bernelį, ki- toje — apie mergelę. Šiame savo kūrinyje poetas personifikuoja, kaip tai dažnai daro- ma liaudies dainose, gamtą (savo tarpe kal- basi trys berželiai ir trys liepelės), įveda į kūrinių liaudies dainų mėgstamus įvaizdžius (artojo, piovėjos, audėjos ir pan.), sėkmin- gai panaudoja liaudies dainų meninės išraiš- kos priemones (deminutyvus, liaudiškus epi- tetus, paralelizmus ir pan.).

Labai artimi lietuvių liaudies dainoms ir kiti ikitarybinio laikotarpio L. Giros eilėraš-

čiai ("Dul-dul dūdelė," "Ne margi sakalėliai," "Vai verčia, laužo," "Spragilų daina" ir kt.). Tuose savo kūrinuose L. Gira lietuvių liaudies dainų kompozicines ir stilingas priemones panaudoja dažniausiai kūrybiškai ir originaliai.

Dar artimesnė liaudžiai yra tarybinio laikotarpio L. Giros poezija, kurioje poetas jautriai atsiliepia į visus aktualiuosius tarybinio gyvenimo reiškinius, drąsiai kelia ir teisingai sprendžia svarbiausius gyvenamojo momento klausimus. Pirmaisiais tarybinio gyvenimo metais L. Gira savo poezijos kūriniais džiaugsmingai apdainuoja liaudies išsikovotąją laisvę ir karštai kviečia visus Lietuvos darbo žmones nuoširdžiai įsijungti į socialistinę statybą. Didžiojo Tėvynės karo metais visą savo kūrybą L. Gira pajungia visaliaudinės kovos prieš hitlerinius grobikus reikalui, o išlaisvinus Tarybų Lietuvą iš hitlerinės okupacijos, dažniausiai piešia šalies atstatymą, šviesią taiką ir kūrybinio darbo perspektyvą.

Tarybinio laikotarpio L. Giros poezijai būdingas gilus idėjinis principiškumas, aiškiai išreikšta tarybinė ideologija. Jai svetimas bet koks pesimizmas, resignacija, nusiminimas, nukrypimas į asmeninį pobūdžio pergyvenimus. Geriausieji to laikotarpio L. Giros kūriniai — tikrai liaudiški, artimi, suprantami ir brangūs kiekvienam tarybiniam žmogui. Tą L. Giros eilėraščių liaudiškumą labai sustiprina vykęs folklorinių elementų panaudojimas, jų ryškus dainiškumas.

Naujam, aktualiame turiniui išreikšti visoje eilėje savo tarybinio laikotarpio kūrinių L. Gira kūrybiškai panaudoja lietuvių liaudies dainų formą. Štai, pavyzdžiui, poeto karo metais sukurtasis eilėraštis "Vakariai vėjai" visai panašus į lietuvių liaudies dainą "Vai, pūtė pūtė".

Tautosakiniu vaizdu poetas piešia klastingąjį hitlerinį užpuolimą. Lietuvių liaudies dainoms būdingais vaizdais prisotintas, lietuviškų dainų intonacijomis skamba L. Giros Tėvynės karo metais parašytas eilėraštis "Fašistai Lietuvos kaime". Artimi lietuvių liaudies dainoms yra ir kiti L. Giros eilėraš-

čiai ("Partizanų keliais", "Berželis", "Kadai ir šiandie" ir kt.).

L. Gira ir savo tarybinio laikotarpio poezijoje dažnai naudoja liaudies dainų poetines priemones, kurios suteikia daugeliui L. Giros eilėraščių (pvz., "Nuo Uralo gaudžia vėjai", "Berželis" ir kt.) dainingumą, sustiprina jų liaudiškumą.

Būdinga, kad folkloriniai elementai ikitarybinio laikotarpio ankstyvojoje L. Giros kūryboje dažnai skamba elegiškai, liūdnai, tuo tarpu tarybiniais laikais tautosakinius motyvus bei įvaizdžius poetas panaudoja novatoriškai: jie tarnauja kūrinio kovingumui kelti, optimistinei nuotakai stiprinti, naujam, socialistiniam turiniui reikšti. Sakysime, visoje L. Giros poezijoje dažnai sutinkamas liaudies dainų mėgstamas įvaizdis berželis svyrūnėlis, tačiau jo traktavimas atskirais laikotarpiais nevienodas. Ikitarybinėje L. Giros poezijoje berželio įvaizdis dažniausiai simbolizuoja vargstantį, kenčiantį darbo žmogų, tik nedrąsiai svajojantį "visą svieto vargą vargužėlį žagrele aparti". Tarybinio laikotarpio L. Giros eilėraščiuose sutinkamas lietuvių liaudies dainų pamėgtasis berželis atlieka kitokią, idėjinį atžvilgiu žymiai svarbesnę funkciją. Čia berželio įvaizdis taip pat simbolizuoja liaudį, tačiau jau ne užguitą, pasyviai kenčiančią, o žinančią savo jėgą, kupiną tikėjimo pergale, šviesia ateitimi. Stipriausiai poetui tai yra pavykę išreikšti viename iš geriausių jo karo meto eilėraščių "Berželis".

Turinio ir formos liaudiškumas — būdinga geriausiems lietuvių rašytojų kūriniams. Kiekvienas savais keliais ir būdais ėmėsi iš liaudies kūrybos lobyno turtus savo poezijai — ir L. Gira, ir S. Nėris, ir kiti žymiausi tarybinio ir ikitarybinio laikotarpio lietuvių poetai. Jų kūrybos liaudiškumo tradicijos gyvos ir vystomos šiandieninėje mūsų poezijoje.

Darbo žmonėms artima, liaudiška tiek savo turiniu, tiek savo forma L. Giros poezija yra vertingas įnašas į lietuvių literatūrą. Ji šiandien skiepija ir ugdo pačius geriausius ir kilniausius žmogaus jausmus.

Medicinos Mokslas kovoje su prietarais

Prof. J. KUPČINSKAS

Tarybų šalyje, pasikeitus socialinėms-ekonominėms gyvenimo sąlygoms, likvidavus išnaudotojų klases, nugalėjus socializmui, ypač platų užmojį įgavo liaudies sveikatos apsauga. Šiuo metu mūsų šalyje medicinos problemas nagrinėja 225 mokslo-tyrinėjimo institutai. Mokslinį darbą dirba 74 medicinos aukštosios mokyklos. Tarybų Sąjungoje dabar yra daugiau kaip 300 tūkstančių gydytojų ir 900 tūkstančių medicinos darbuotojų su viduriniu išsilavinimu. Daugiau kaip 95 proc. šalies kaimiškųjų rajonų turi ne mažiau kaip po 3 gydytojus kiekvienas.

Mūsų šalyje sudarytos visos sąlygos gyventojus aprūpinti kvalifikuota medicinos pagalba. Tačiau yra dar atskirų asmenų, kurie tiki prietarais, įvairaus plauko šundaktarių apgaulingu gydymu.

APIE ŠUNDAKTARIUS

Kas gi yra tie įvairūs šundaktariai? Tai žmonės, kurie, neturėdami medicininio išsilavinimo, užsiiminėja apgaulingu gydymu. Jie savo "gydymo praktikoje" nesiremia medicinos mokslu, bet pasinaudoja kai kurių žmonių prietaringumu bei lengvabūdiškumu. Bet šundaktarystės negalima painioti su liaudies medicina, kuri yra naudinga. Medicinos mokslas pripažįsta eilės liaudies medicinos priemonių vertingumą ir tiria liaudyje vartojamų gydymo priemonių veikimą, nustato atitinkamas dozes ir pritaiko jas sveikatos apsaugos įstaigų darbe.

Visai kitaip medicinos mokslas vertina įvairių šundaktarių "gydymą".

Jau nuo seno įvairūs tamsybininkai ir nemokšos, religinių kultų tarnai aiškino gamtą ir jos reiškinius, kaip dieviškosios valios išraišką. Net XVII—XVIII amžiuose buvo laikoma, kad tuo metu paplitusia galvos plaukų liga — kaltūnais serga tik velnio apsėstieji, o maro liga — tai dievo bausmė už žmonių nuodėmes.

Mokslas ir ypač biologija bei medicina atliko didelį vaidmenį kovoje su prietarais,

moksliškai aiškindami pačius sudėtingiausius žmogaus organizmo reiškinius.

Štai, pavyzdžiui, savaimingas opų (žaizdų) atsivėrimas. Kiek daug apie jį buržuazijos valdymo metais Lietuvoje šaukė reakciniai dvasininkai. Mat, savaimingas opų atsivėrimas minimas Biblijoje, aprašomas bažnytinuose raštuose, kaip stebuklingas reiškinys. O kaip gi yra tikrovėje? Kaip nervinės kilmės opomis sergantieji asmenys pasidarydavo šventaisiais, parodo vienos buvusios nervų ligonės istorija.

VIENA ISTORIJA

Ne taip seniai katalikų bažnyčios dėmesio centre buvo viena silpnos sveikatos mergina Teresė Neumann, sirgusi savotiška neurozės forma. Būdama 20 metų, iš išgąsčio gaisro metu ji susirgo nervų liga. Ji ėmė vaizduoti, kad pergyvenanti Kristaus kančias. Kartą vadinamos gavėnios paskutinį penktadienį jos galūnėse atsirado opos. Jos negijo ir kiekviename penktadienyje nervinio priepuolio metu imdavo kraujuoti. Bažnyčia tai laikė stebuklu ir ragindavo tikinčiuosius važiuoti lankyti Teresės ir patiems įsitikinti antgamtinių reiškinių buvimu. Be to, buvo paskleisti gandai, kad ji gyveno be valgio ir vandens.

Tačiau apgaulė paaiškėjo, kai reakciniai dvasininkai nusprendė paguldyti Teresę į ligoninę, kad, anot jų, ir netikintieji įsitikintų, jog ji gyvena be valgio ir vandens. Ligonė jokio maisto iš virtuvės nepriėmė, ir svoris nekrito. Bet tyrimai parodė, kad ji slapta gaudavo maistą. Gydytojams iškėlus aiškesnį apgavystę, Neumann skubiai iš ligoninės išsirašė. Kartu paaiškėjo, kad jos opos neužgijo ne vien dėl galimo trofinės nervų funkcijos neveikimo, bet ir dėl sąmoningo jų dirginimo ir draskymo.

Tai tik vienas iš daugelio pavyzdžių, kuris rodo, kad kalbos apie stebuklingus reiškinius kyla dėl liaudies sąmoningo apgaudinėjimo. Panaši apgaulė yra gandai apie vadinamųjų

šventųjų vietų gydymą galią. Bet visiems žinoma, kad buržuaziniai Lietuvos vadeivos ir patys bažnyčios vadovai susirgę nevažiudavo į "šventas" vietas, bet kreipdavosi tik į gydytoją, reiškia, patys šiais stebuklais netikėjo.

KUNIGAI VIRSDAVO "GYDYTOJAIS"

Reakciniai dvasininkai nepasitenkindavo vien tik "šventųjų" sąskaita atliekamam gydymu. Kai kurie iš jų patys vertėsi apgaulingu gydymu. Antai, Troškūnų apylinkėse gydymu gana plačiai užsiiminėjo vienuoliai. Už 1,5—2 litus ligoniams pardavinėjo žalią skystimėlį, kaip vaistą nuo visų ligų. Plačiai vertėsi panašia "praktika" šlavantų klebonas Juodviršis.

Kėdainių apskrityje kažkoks Martusevičius ligonius gydė ant skaudamos vietos uždėdamas ranką. Jis įtikinėjo, kad iš jo rankos išeinanti kokia tai elektros srovė, ir tuo būdu apgaudinėjo ligonius.

Tarybinė medicina griežtai kovoja prieš tuos, kurie bando verstis apgaulingu gydymu. Jis ne tik kad neišgydo žmonių, bet, atvirkščiai, dažnai priveda prie mirties. Apgaulingas gydymas nyksta mūsų šalyje dėka išaugusio darbo žmonių sąmoningumo, tarybinių medicinos darbuotojų pasiektų laimėjimų liaudies sveikatos apsaugos srityje.

Paskutinis dešimtmetis ypač pasižymėjo žymiais laimėjimais medicinos srityje.

DIDELI LAIMĖJIMAI

Gana dažnai pasitaikantis plaučių uždegimas seniau duodavo apie 14—20 procentų mirtingumo. Susirgę jauni stiprūs žmonės dažnai pasveikdavo, bet vyresnių kaip 60 m. amžiaus tarpe mirtingumas siekė 50-60 procentų. 1928—1937 m. vidutinis mirtingumas Kauno universiteto klinikose buvo 14.2 proc. Tarybų valdžios metais, masiškai pradėjus vartoti naujus vaistus (sulfamidus ir peniciliną), Kauno ligoninėse mirtingumas nukrito iki 1 proc.

Didelė pažanga padaryta tuberkuliozės srityje. Tuberkuliozinis meningitas ir maliarinė tuberkuliozė (greitoji džiova) duodavo 100 proc. mirtingumo. Jei minėtais atvejais anksčiau gydytojas, neskaitant diagnozės nustaty-

mo ir giminių perspėjimo apie artėjančią ligonio mirtį, daugiau nieko negalėjo padėti, tai šiandien gali būti sėkmingai pritaikytas gydymas.

Dideli pasikeitimai tuberkuliozės gydyme įvyko atradus streptomyciną ir paraaminosalicylinę rūgštį.

Fizikos, chemijos ir technikos mokslų pažanga turi nemažą reikšmę medicinai. Didelis dėmesys skiriamas atominės energijos pritaikymui gydyme.

IR ATOMINĖ ENERGIJA

Greta seniau žinomų radioaktyvių elementų atrastas dirbtinas radioaktyvumas ir radioaktyvūs izotopai su įvairiais pusiau griuvimo periodais. Sėkmingai panaudojami radioaktyvūs izotopai, tame tarpe radioaktyvus kobaltas, jodas, fosforas ir natris diagnostikai ir gydymui.

Radioaktyvūs elementai jau yra sėkmingai pritaikomi fiziologijos laboratorijose medžiagų apykaitos ir kitų organizmo procesų tyrimams. Jie gali būti pritaikyti diagnostikos reikalui, pvz., radioaktyvus natris naudojamas kraujo tekėjimo greičiui nustatyti.

Gydymo praktikoje mažos dozės daugiausia naudojamos balneologijoje. Kurortų radioaktyvūs vandenys pagerina eilės organų veikimą, stiprina organizmą. Didelės, audinius naikinančios dozės daugiausia naudojamos vėžio, įvairių kitų navikų ir jiems artimų susirgimų gydyme.

Sėkmingai žengia pirmyn tarybinė chirurgija. Šiandien atliekamos tokios operacijos, apie kurias anksčiau buvo sunku net svajoti. Nauji laimėjimai pasiekti plastinių operacijų srityje. Pažymėtina tarybinio mokslininko Filatovo akių ragenos operacija, kurios pagalba daugeliui anksčiau nepagydomų neregijų gražinamas regėjimas. Kai dėl kurių nors priežasčių susidrumščia akies ragena, pro ją nepraeina šviesos spinduliai, ligonis apanka. Filatovas atrado būdą pakeisti nesveiką ragena lavonų atitinkama akies dalmi ir tuo būdu atstatyti regėjimą.

Šiuo metu didelis dėmesys skiriamas širdies operacijoms. Neretai dėl reumato ar kurių kitų priežasčių tiek susiaurėja širdies angos, kad pro jas kraujo tekėjimas būna labai apsunkintas. Vaistai mažai ką gali pa-

dėti, o jei chirurgui pavyktų praplatinti susiaurėjimą, greit atsistatytų normali kraujo apytaka.

Šiuo metu minėtų angų praplėtimo operacijas jau daro akademikas A. Bakulevas ir kai kurie kiti tarybiniai chirurgai. Šioje srityje medicinos dar liko išspręsti daug sunkių uždavinių. Operacijos galėtų būti sėkmingai atliekamos, jei pavyktų bent 10—15 minučių išjungti kraujo apytaką.

NAUJI ATŠALDYMO BŪDAI

Kraujo cirkuliacijos sulėtinimo ir organizmo jautrumo sumažinimo tikslu mėginama operacijos metu atšaldyti organizmą iki 28—26 laipsnių. Po operacijos ligonis vėl atšildomas.

Akademiko Bakulevo klinikoje yra pavykę atšaldymo būdu šuniui pertraukti kraujo apytaką 45 minutėms. Per šį laiką galima perkrovi širdį, atidaryti širdies skilvelius, apžiūrėti ir pataisyti esančius vožtuvų defektus ir vėl užsiūti širdies žaizdą. Kaip rodo akad. Bakulevo 1954 m. medicininėje literatūroje aprašytas atvejis, atšaldymo būdu pavyko kraujo apytaką sulaikyti 20 minučių ir vėl atstatyti normalų ligonio širdies veikimą.

Kapitalistinėje santvarkoje visi medicinos mokslo laimėjimai prieinami daugiausia išnaudotojų klasėms. Nauji vaistai paprastai būna per brangūs darbo žmonėms, ir neturtingieji ligos nelaimėje ir toliau ieško pigesnio gydymo pas įvairius apgavikus. Pasakiškos kainos nustatytos naujoms sudėtingoms operacijoms, ir jos daromos tik pakankamai turtingiems asmenims.

Savotiškoje socialinėje padėtyje yra privatiška praktika besiverčiantieji buržuazinių kraštų gydytojai. Jie yra suinteresuoti, kad jų gydomi ligoniai pasveiktų, bet nėra suinteresuoti bendru susirgimų sumažėjimu, nes dėl to gali netekti pragyvenimo šaltinio.

Tarybinės medicinos pasiekimai priklauso ir nuo plačiai išvystyto profilaktikos darbo. Nė vienoje valstybėje nekreipiama tiek daug dėmesio apsaugai nuo įvairių susirgimų, kaip Tarybų Sąjungoj. Darbo žmonių gerovės pakilimas, darbo higienos sąlygų pagerėjimas sumažino susirgimų skaičių ir išnaikino tas ligas, kurios buvo bado, skurdo ir sunkaus gyvenimo neišvengiamas palydovas.

Plačiai naudojami skiepijimai nuo tuberkuliozės, raupų, difterijos, šiltinės ir kitų apkrečiamų ligų užkerta kelią įvairių epidemijų pasireiškimui.

SENIAU IR DABAR LIETUVOJE

Buržuazijos valdomoje Lietuvoje buvęs nedidelis medicinos darbuotojų skaičius negalėjo patenkinti krašto reikalavimo. Gydytojų buvo trūkumas, bet ir jie kartais mažai turėjo darbo tik todėl, kad liaudies masės brangiui gydymu pasinaudoti negalėjo.

Tarybų Lietuvoje greitai auga medicinos darbuotojų skaičius. Per pirmuosius 10 metų LTSR rentgeno aparatų skaičius padidėjo 2 kartus, ligoninių ir sanatorių lovų skaičius — daugiau kaip 2 kartus, lopšelių lovų skaičius — 26 kartus. Per šį penkmetį dar labiau išsiplėtė profilaktikos ir gydymo įstaigų tinklas, išaugo didelis skaičius naujų gydytojų.

Nemokamo gydymo įvedimas turėjo lemiamos reikšmės kovoje su šundaktariavimu. Visi tie asmenys, kuriems anksčiau gydymas buvo neprieinamas, tarybinėse poliklinikose ir ligoninėse randa kvalifikuotą pagalbą ir rūpestingą medicinos darbuotojų priežiūrą. Išaugo nauja gydytojų karta į savo pareigas žiūrinti ne kaip į pasipelnijimo šaltinį, o kaip į kilnią pagalbą darbo žmonėms.

Naujų tarybinės medicinos laimėjimų dėka šiandien galima sėkmingai gydyti anksčiau buvusius nepagydomus ligonius ir tuo būdu, pasinaudojant atrastomis gydymo priemonėmis, daryti tikrus stebuklus.

Valerija Valsiūnienė

Iš Vilniaus atėjo liūdna žinia: mirė įžymioji lietuvių tautos poetė Valerija Valsiūnienė. Velionė buvo genijali lyrikė. Ji buvo liaudies dukra ir visas savo gabias literatūrines jėgas paaukojo tos liaudies gerbūvio ir kultūrinio lygio kėlimui. Šios poetės mirtis — didžiulis lietuvių tautai nuostolis.

VILNIUS -- ISTORINĖ LIETUVOS SOSTINĖ

J. SKLIUTAUSKAS

Rytmečio saulė pakyla virš Lietuvos sostinės. Senosiomis gatvėmis, kurios tiek daug yra mačiusios per savo amžių, skuba žmonės — darbininkai, tarnautojai, studentai. Gimsta rytas, puikus naujų kūrybinių ieškojimų, džiugaus darbo rytas. Virte užvirs darbas dešimtyse fabrikų ir gamyklų, aukštosiose mokyklose, įstaigose.

Daugelį metų lietuvių tauta svajojo apie nepriklausomą gyvenimą. Ir štai 1940 metais Vilnius tapo laisvos Tarybų Lietuvos sostine. Bet taiki socialistinė statyba respublikoje buvo nutraukta, įsiveržus hitlerinėms gaujoms. Vilniaus darbo žmonės vienoje gretose su daugiamilijonine tarybine liaudimi kovojo prieš fašistinius grobikus. Petys į petį su armijos kariais dėl Vilniaus išvadavimo kovojo partizanai iš būrių "Vilnius," "Žalgiris," "Už Tėvynę."

Traukdamiesi, fašistiniai grobikai padarė senajam miestui rimtas žaizdas. Ape 40 procentų pastatų buvo paversta griuvėsiais. Fašistai išgrobstė ir sunaikino 40 gydymo įstaigų. Miesto ūkiui buvo padaryta nuostolių už vieną milijardą 129 milijonus rublių.

Dar rūko gaisravietės, o Vilniaus gyventojai jau griebėsi kaplių, kastuvų, kad pakelti gimtąjį miestą iš griuvėsių. Broliškujų respublikų darbo žmonės padėjo šiame kuriamajame darbe.

Ir atstatytas miestas tapo dar gražesnis. Buvo paleistos veikti naujos įmonės: labai stambus siuvimo fabrikas "Lelija," elektros skaitiklių gamyba, konditerijos fabrikas, tolio gamykla ir kitos. Nauji tiltai buvo nutiesti per Nerį, buvusiose dykvietėse atsirado žy dintys skverai, išaugo gyvenamųjų namų kvartalai.

Vilnius — stambiausias medicinos centras respublikoje.

Be universiteto medicinos fakulteto, Vilniuje veikia Eksperimentinės medicinos institutas, Tuberkuliozės mokslinio tyrimo institutas, Dermato-venerologijos institutas.

Be paliovos auga ir vystosi miesto gydy-

mo įstaigų tinklas. Per keletą pastarųjų metų čia įsteigta septyni dideli stacionarai. Prie ligoninių yra poliklinikos skyriai, rentgeno-diagnostikos kabinetai, laboratorijos. Gydy-mo įstaigų tarpe — onkologijos, antituberkuliozės, dermato-venerologijos dispenseriai, vaikų antituberkuliozės sanatorija ir daug kitų.

Bet, tur būt, pats didžiausias pasiekimas sveikatos apsaugos srityje yra tai, kad žymiai pagerinta medicinos pagalbos kokybė. Paimkime, pavyzdžiui, Vilniaus respublikinę klinikinę ligoninę. Čia įdiegta plaučių chirurgija, daromos širdies operacijos, ragenos išikiepijimas pagal akademiko Filatovo metodą.

1945 metais ligoninėje buvo keturi skyriai. Pokariniais metais įsteigta traumatologijos ir akių skyriai, poliklinika, fizioterapijos, elektrokardiografijos bei gydomosios kūno kultūros kabinetai. Du kartus, palyginti su 1947-aisiais metais, padidėjo gydytojų skaičius, tris kartus — vidutiniųjų medicinos darbuotojų skaičius. Ligoninėje įvestas profilaktinio gydymo režimas, gerai suorganizuotas sanitarinis švietimas. Plačiai taikomi naujausieji tyrinėjimo metodai: bronchoskopija, biocheminės analizės, rentgenokimografija, vienapoliusinės elektrokardiogramos ir daug kas kita.

Terapeutikos skyriuje, kuriam vadovauja Lietuvos nusipelnęs mokslo veikėjas prof. J. Kairiukštis, įdiegtas naujas preparatas bronchų astmai gydyti — neobenzinolas. Sėkmingai gydomi ligoniai antibiotikais ir vykdoma hormonoterapija.

Respublikinės ligoninės specialistai — dažni svečiai rajonų ir apylinkių stacionaruose. 1954 metais jie 260 kartų lankėsi respublikos rajonuose.

Gera suorganizuotas gydymo darbas ir 3-je miesto ligoninėje, kuri aptarnauja Vilniaus miesto Stalino rajono darbo žmones. TSRS Medicinos mokslų akademijos Terapijos instituto mokslininkams vadovaujant, čia sėkmingai vykdoma terapija miegu specialiai

įrengtose palatose. Ligoninės gydytojai pereitais metais atliko masines profilaktines apžiūras: buvo apžiūrėta 7,000 darbininkų ir 1,600 paauglių. Per apžiūras buvo plačiai taikoma rentgenoskopija, fluorografija, laboratoriniai tyrimai, elektrokardiografija.

Neseniai miesto Lenino rajone elektros skaitiklių gamykloje buvo užbaigta eilinė nuodugni darbininkų medicininė apžiūra. Gydytojas į pagalbą atėjo medicinos fakulteto klinikinių katedrų dėstytojai ir moksliniai darbuotojai. Apžiūrėta daugiau kaip 1,200 žmonių.

Eilėje miesto rajoninių ligoninių suorganizuota dispanserinė priežiūra ligoniams, sergantiems hipertenzija, opos liga ir kitomis ligomis.

Vilniuje yra dvi medicinos mokyklos. Medicinos seserų ir felčerių mokykloje 1945 metais mokėsi 70 žmonių, o dabar — 128. Kita mokykla rengia akušeres.

Senajame Vilniuje nebuvo vaikų lopšelių. Jų statyba buvo pradėta nuo pat pirmųjų dienų po miesto išvadavimo. Dabar čia yra 13 lopšelių, o artimiausiu laiku pradės veikti dar dveji.

Vienoje Vilniaus gražių apylinkių artimiausioje ateityje atsiras klinikų miestukas. Jau 1956 metais turi būti baigtas statyti pirmasis klinikų korpusas, kuriame bus 200 vietų. Čia bus patalpintos medicinos akušerijos-ginekologijos ir pediatrijos klinikos.

Gražus Vilnius, bet jis bus dar puikesnis. Jo plačiose magistralėse išaugs didingi pastatai, žali kilimai ir margi gėlynai papuoš visą miestą. Didelė meilė savo gimtajam miestui išreikšta paprastuose, nuoširdžiuose lietuvių poeto Jono Lapašinsko eilėraščiuose:

Skamba dainos paneriais,
Dainos ryžto pilnos.
Vyrai renkasi būriais
Atstatyti Vilniaus.

Iš griuvėsių, pelenų
Aukštini rūmai kyla.
Darbą pergale dienų
Širdimi pamilom.

... Skamba dainos paneriais,
Nulekia palaukėm.
Brolių, seserų būriai
Vilniaus miestan plaukia.

Žmogus be tėvynės

Smailiabokštės kirchės remiasi į dangų,
Gotiškam liktarnom šviečia gatvės
kreivos...

Purvinu asfaltu tartum girtas žengia
žilas, apiplyšęs, svetimas praeivis.

Gatvėje jam niekas nekelia kepurės,
Niekas net per klaidą "labas" nepasako.
Vien tik polismenas įtariai pažiūri,
Vien tik koks girtuoklis nustumia nuo tako.

Eina jis ir sėda gatvėj po kaštonais,
Rašaluotais pirštais cigaretę suka.
O kažkur vaizduotėj — panemunės kloniai,
O kažkur — berželiai keliai iš rūko...

Menasi vaikystė, piemenų rageliai...
Mokinio kuprinė ir pirmieji jamba...
O paskui — frakuotas, asfaltuotas kelias,
O paskui — kišenėj penkličiai suskambo.

Buvo jis poetas Nemunėlio žemėj,
Kur prie darbo biržų šaldavo bedarbiai.
Nemažai parašė apie meną — menui,
Tik nerašė nieko apie brolių vargą.

Kai tėvynės sūnūs karceriuos kalėjo,
Kai rugienas plovė ašarėlių lietūs,
Ant mimozos kapo ašaras jis liejo,
Poniutes jis virkdė psalmėm, menuetais.

O kai darbo žmonės iš vargų pakilo
Ir į laimę vairą tėviškės pasuko,
Jam pagailo litų, jam pagailo vilų,
Iš gimtosios žemės jis pas priešus spruko.

Ir dabar jau niekad psalmių neberašo,
Nekartoja šūkio apie meną — menui.
Už kraujuotą centą, už Judošiaus grašį,
Plūsta savo brolius, plūsta gimtą žemę.

O pas mus seniai jau užmirštas vargelis...
Apie šviesų džiaugsmą skamba sutartinės...
Purvinom eilutėm, parduotais posmeliais
Jis save atkirto nuo laisvos Tėvynės.

Ir tegu jis žino: niekas jo nelaukia
Tam krašte, kur teka Nemunėlis tykiai.
Ir tegu jis žino: negalės nuplauti
Niekados nuo veido vardo — išdavikas.

"REUMATYZAI"...

Jonas Kaškaitis

Apsakymėlis

Niūvarko pakraštėlyje, prie Pasaiko upės, prie Džiaksono tilto, lietuvių praminto Balbako tilto, niūksojo (1911) senas mūrinis ap-rūkės pastatas, nuo kurio nuolat kilo ir plito aplinkui aitrūs, dusinanti garai. Galėjai įžiūrėti murziną sienoje iškabą: "Ballach smelting and refining co.." Tai buvo metalų liejykla. Lydydavo ten, skirstydavo sidabrą, varį, šviną. Dirbdavo vis ateiviai įvairiataučiai: lenkai, lietuviai, gudai, ukrainiečiai, slovakai. Pastarųjų buvo daugiausia.

Ateidavo kartais ir pas mane tos liejyklos (lietuviai vadindavo smardykla) tūli darbininkai. Beveik visi buvo jau žymiai apsinuodiję švinu. Kad ir persergėti, dirbo ir toliau, nes, girdi, Balake darbas nesunkus, tik kad smirda, o užmoka daugiau, negu kitur.

Kaip ten su tuo užmokesčiu, nežinau. Bet žinau, kad vargšeliai gadino toje "smardykloje" savo sveikatą smarkiai, dažnai jau ir nebeapatysomai.

Įeina mano kabinetan ligonis. Pats jau ir savo ligą žino, ar gal jam tik įkalbėta. Sako, jį kamuojas įsisenėjęs reumatizmas.

Vyras juodbrūvis, jau žilstančiais smilkiniais, metų gal 45, pakumpęs, nukabusiu pilveliu, aptukęs. Slovakas, "Jan Kapusta." Apklausinėjau pirma jo istoriją. Pat pirma dirbęs anglių kasykloje, paskui farmoje, o pastaraisiais 10-12 metų dirbęs Balbacho liejykloje. Jau arti metų, kaip nebedirba: tapęs atleistas iš darbo, nes dažnai sergąs savo tais reumatizmais ir menkai dirbąs. Bosas liepęs jam eiti namo ir pasigydyti, saugotis persišaldymo. Ir kompanijos gydytojas ir tas sakęs taip pat.

Egzaminavau, tikrinau. Ne, čia ne reumatizmas. Tas nelabasis "reumatizmas" anais laikais būdavo bet kam labai patogus arkliukas ir lengvas pasiteisinimas. Pasakyta, reumatizmas, tai, kaip kirviu nukirsta. Ir kam tuomet neužeidindavo kokie migloti "ramatai," "ramatyzai"? Bet kokią ligą bei ne-

galia vis suversdavo ton pačion reumatizmo balon . . . "Kazona" liga . . .

Bet Kapustos pažymiai ir darbo vietos istorija gana aiškiai muša į tą patį nelemtąjį tašką: ligonis turi įsisenėjusį apsinuodijimą švinu. Ligonis sakėsi buvęs ir pas tą ir pas kitą ir pas trečią gydytoją. Ir vis niekai. Patarę gulėti, ilsėtis . . .

Tai vyrukas taip ir darąs: gulinėjęs, po truputį vaikštinėjęs, bet jį diegliai vis varstą, ir jam rankų ištiest beveik negalima. Rankos į save suriestos ir vargiai duodasi ištiesiamos, tarytum jam ten gyslos būtų pasidarę plonos ir silpnos. Ir galva netikusi. Kompanijos gydytojas sakęs, kad tai nuo gėrimo. Prisipažįsta: gerdavęs ir jis, kaip ir kiti, kad tą smarvę ir dulkes iš gerklės pravalyti . . .

Ką gi vyrukui sakysi? Nenorėjau taip iš karto vilties jam užmušt. Daviau ką ten nervams kiek apramint. Paskui vėl kada pasirodyt galėtų.

Gal po savaitės jis ir vėl pas mane. Ag, sako, truputėlį lyg lengviau, mažiau jam gyslas ir sąnarius daigą, ir miegąs kiek ramiau. Žinau: tai tie nervams raminti vaistai, bet tai tik laikinis palengvinimas. Švino iš viso organizmo neiškrapštyti . . .

Ir patariau Kapustai, kad jis eitų į savo liejyklos raštinę ir reikalautų kokios pagalbos, šelpimo, nes jis tą savo ligą gavo nuo darbo, nuo tų nuodingų metalinių garų, ypač švino. Žiūrėk, sakau, kaip sukiužęs atrodo net anas už trijų blokų nuo liejyklos parkiukas paupėj. Nei ten medelis, nei krūmelis auga. Žolė ir ta lyg išdžiovinta. O aplinkui liejyklą per kelis blokus visiškai niekas neauga: nei žolė, nei piktžolės, nei krūmai, nors kur toliau, upės pakraščiais ir žolelė ir krūmeliai tarpsta. Jei tie nuodingi garai naikina augalus, tai, žinoma, da labiau jie naikina ir žmogaus sveikatą . . .

Na, o argi negalima išgydyt, kad ir po truputį? klausia susirūpinęs vyrelis . . . Gali

būt, kokioje specialioje sanatorijoje, kur laukuose, kitam klimato, liga kiek ir palengvėtų, bet ne šitoje miesto skurdynų kamšatynėje.

Nugungrino vargšelis nuliūdęs. Nė vaistų daugiau nebedaviau. Tegul lenda, tegul kreipiasi į kompaniją. Netrukus atėjo jo žmona su sūnum. Sūnus—šviesesnis vaikinąs, supratingesnis. Pakartočiau tą patį patarimą, kad Kapusta reikalautų iš kompanijos šelpimo bei kokio atlyginimo. Gerai pasitart ir su advokatu.

Taip jie ir padarė. Pasisamdė advokatą. Tas traukia Balbachą tieson. Gerai, kad bent bando ką daryti. Nors su tais teismais dalykai gali užsitęsti ir per metų metus . . .

Bet gerai, kad bent pirmieji ledai pralaužti. Veikiai Kapustos dalykas tapo žinomas tarpe kitų liejyklos darbininkų. Susiprato ir kiti serguoliai ir pradėjo skųstis, krapštyti tos raštinės vedėjus. Kiti irgi susirado advokatus. Be to, dar ėmė skųstis ir miesto sveikatingumo skyriui . . .

Čia jau dalykai nebedavė Balbachui ramybės. Atėjo galiausiai, po dvejetainio metų, įsakymas nuo miesto valdybos, kad šitą liejyklą iš čia kuo greičiausiai iškraustyti toli už miesto ribų . . . Ir netruko iškraustyti.

Po kelių savaičių ir nebeliko Balbacho. Sunkvežimiai ir išvežiojo, išdangino ir mašinas ir mūrus, plytas. Pasiliko tik nedidukas buvęs raštinės mūrinis namukas, kaipo bevertis ir apleistas.

Ir stebėtina kaip greit paskui atsigavo visa ta pirmiau buvusi pasmirdusi apylinkė. Oras žmoniškesnis, žmonėms aplinkui smagiau gyventi. Ir parkiukas ilgainiui atsigavo ir neblogai sužaliavo.

Kaip su Kapusta, gal ir su kitais panašiais? Tikrai ir pasakyti negaliu. Paskiau kada sužinojau, kad iš kompanijos nieko negavę. Kapustos persikėlę kur ten į laukus, į farmukę . . .

Daina apie dainą

(Lietuvos dainų šventei)

Ją kaip valkatą slėpė
Naktųžėlė tamsi.
Ji lindėjo palėpėj,
Ji kalėjo rūsy.

Paskui arklą ji ėjo,
Suko dalgį plačiai.
Vai skaudėjo, skaudėjo
Dainuželei pečiai!

Be namų, be gimtųjų
Savo žemėj sunku.
Ją kaip samdinę ujo,
Vijo vargo taku.

Ji širdy pasiliko
Atvira kaip žaida.
Supo lopšį iš tyko,
Lyg motulės rauda.

Ji sušaudyta mirė
Po egle, po sena. . .
Paprasta, kaip didvyrė,
Išdidi, kaip daina.

Kas pasakė, kad mirė?
Netiesa, netiesa!
Prisikėlė didvyrė
Su diena, su šviesa.

Prisikėlė gyventi
Ji laisva ir šviesi.
Statė, kūrė ir šventė
Kaip visi, kaip visi.

Per tėvynę, per plačią
Nuskambėjo jinai.
Tarsi laukiamą svečią
Ją sutinka nūnai.

Ir visur su ja eina
Laimė, džiaugsmas sykiu.
Aš tad liaudžiai ir dainai
Savo galvą lenkiu.

Just. Marcinkevičius

NEMIRTINGAS SERVANTESO KŪRINYS

ALEKSYS CHURGINAS

Kai visoje Ispanijoje liepsnojo inkvizicijos laužai, kuriuose, aleliuja garsams aidint, buvo deginami vadinamieji eretikai, t. y. progresyvios minties skelbėjai, — Madride pasirodė knyga, kupina didžios liaudies išminties, gilaus jumoro, šviesos ir tikėjimo žmogumi. Ji vadinosi 'Išmoningasis idalgas Don Kichotas iš La Mančos'.

Tai buvo lygiai prieš 350 metų, bet šis genialus Servanteso kūrinys ir šiandien tebegyvena, nė kiek nenustodamas savo idėjinės ir meninės reikšmės.

Jo autorius gimė 1547 m. Alkala de Enares miestelyje, kuriame jis praleido savo jaunystės dienas. Migelio tėvas buvo nusigyvenęs bajoras, šiaip taip vertęsis gydytojo praktika. Nuolatinio skurdo spaudžiamas, būsimašis rašytojas baigia universitetą ir stoja tarnauti pas kardinolą Akuavivą, su kuriuo netrukus išvyksta Italijon.

1571 m. Servantesas dalyvauja Lepanto kautynėse, kuriose netenka savo kairės rankos. 1575 m. jis plaukia laivu į tėvynę, bet turkai po atkaklaus pasipriešinimo paima ispanų galerą į nelaisvę. Servantesas atsiduria Alžyre, iš kur jis kelis kartus bando bėgti, tačiau nesėkmingai. Tik 1580 m. karys invalidas išsiperka ir sugrįžta į gimtąjį kraštą.

SERVANTESAS VARGO KELIAIS

Žiauri Ispanijos tikrovė greit apvilia jo lūkesčius. Neradęs tinkamesnio darbo, jis priverstas tapti vad. valstybinio turto komisaru ir važinėti po Andalūziją, supirkinėdamas grūdus ir riebalus karališkosios armijos reikalams. Tuo metu Servantesui, be abejo, ypač dažnai tenka susitikti su valstiečiais, smuklininkais, pirkliais, kaimo teisėjais, kurių paveikslus vėliau įamžino aštri jo plunksna.

1602 m., nebeišsimokėdamas skolų, jisai atsiduria kalėjime. Čia, jo paties teigimu, buvo pradėtas rašyti "Don Kichotas". Paga-

liau, kai pirmoji romano dalis buvo jau pasklidusi po visą Europą ir suteikusi jos autoriui pelnytą šlovę, kažkoks slapukas, pasivadinęs Alonsu Fernandesu de Aveljaneda, staiga išleido suklastuotą "Don Kichoto" tęsinį, kuriuo tyčiomis mėgino sukarikatūrinti Servanteso herojų ir tuo būdu iškreipti knygos idėjinę prasmę. Nenumanydamas, su kuo turi reikalą, Servantesas antrojoje "Don Kichoto" dalyje davė atkirtį anoniminiam autoriui nerūdijančiu savo sąmojo ginklu.

PONIJOS TUKIMAS IR LĖBAVIMAS

Tuo tarpu kai iš negailestingai plėšiamų užjūrio kolonijų plūdo aukso srovė, o nualintame krašte nuolat augo vienuolynų skaičius, gražioji Ispanija kliedėjo riteriniais romais, atsiradusiais vėlyvųjų viduramžių laikais. Amadžiai, Tablantai, Olivantai, Platriai ir Palmerinai, jų neregėti nuotykių, jų kovos su raganais ir burtininkais, prašmatnūs dvikovų ir turnyrų aprašymai buvo susukę žmonėms galvas; pastangos užkirsti kelią šiai pragaištingai lektūrai, propagavusiai feodalinę pasaulėžiūrą ir feodalius papročius, nedavė jokių rezultatų. Ir tik 1605 m. pasirodžiusi pirmoji "Don Kichoto" dalis su davė riteriniam romanui tokį smūgį, po kurio pastarasis jau niekad nebepajėgė atsigausti.

Servantesas sukūrė genialią riterinio romano parodiją. Jis atvaizdavo neturtingą geraširdį idalgą, kuris, prisiskaitęs apie fėjas, užburtas princeses, pabaisas, milžinus, nyktukus ir riterius klajūnus, pats ryžosi leisti ieškoti nuotykių savo tariamos "damos" garbei. Bet vargšo idalgo šarvai — apgailėtinas kratinys, jo kuinas toks prastas, jog vos pasivelka, jo ginklanešys — gudrus, bet netašytas valstietis, susiviliojęs pakvaišusio senjoro pažadais, jo "širdies dama" — storažandė prasčiokė Aldonsa Lorenzo, kurią Don Kichotas pakrikštijo Dulsinėjos iš Toboso vardu. Panašiai parodijuojamos romane riterinės ceremonijos, dvikovos ir kt.

MIRŠTANČIOS KLASĖS PASAULIS

Pats Don Kichotas — gyvas feodalizmo įkūnijimas. Pasikeitė ir žmonės, ir aplinka, pinigų galia išardė senus patriarchalinius santykius, o nusūšęs La Mančos idalgas tebežvelgia į pasaulį pro akinius tos išmirusios riterystės, kurios dorybės, anot Markso, "tik ką gimusiame buržuazijos pasaulyje virto pažuokos ir pasityčiojimo objektu".

Don Kichotas — nepataisomas idealistas, užtat visi žygiai, kuriuos jis atlieka "žmonių labui", pasiekia visai priešingų rezultatų. Pasišovęs žūt būt pakeisti esamą tvarką ir gražinti "aukso amžių", užsidedęs noru nubauti skriaudėjus, apginti našles ir našlaičius, jis, savo įkaitintos vaizduotės stumiamas, daro vieną kvailystę po kitos, užkabinėja, puola ir luošina taikingus žmones, mato priešus, pasakiškus milžinus ir vaiduoklius ten, kur jų nėra. Blogiausia tai, kad Don Kichoto beprotybė — aktyvi ir agresyvi; ta prasme ji būdinga visoms mirštančioms klasėms, kurios, kaip žinoma, niekad nepasitraukia geruoju nuo istorijos arenos.

Servantesas tyčiomis pristatė prie Don Kichoto ginklanešį — praktiško proto valstietį Sančą Pansą, sudarantį savotišką kontrastą su Liūdnojo Vaizdo riteriu. Tačiau ši kontrastinga figūra tuo pat metu lyg ir papildo pakvaišusį senjorą, turintį ne tik neigiamų, bet ir labai teigiamų bruožų.

Padebesiais skraidantį Don Kichotą Servantesas tolydžio meta į patį realaus gyvenimo sūkurį, kurio fone ypač išryškėja šio kilnaus, bet pamišusio entuziasto poelgių absurdiškumas. Tikslai, dėl kurių kovoja Don Kichotas, — gražūs ir pagirtini, bet priemonės, kuriomis jisai žūt būt nori jų pasiekti, kelia juoką.

Sanča Pansa, tasai neišsenkamas liaudies išminties šaltinis, galų gale supranta, kad jo ponas pamišęs. Jis pats labai nedviprasmiškai apie tai pasisako: "... žinokite, kad savo poną Don Kichotą aš laikau paskutiniu bepročiu, nors retkarčiais jo kalbos esti tokios protingos ir eina tokiom tiesiom vėžem, jog ne vien man, bet ir visiems, kurie jo klausosi, atrodo, kad net patsai šėtonas nieko geriau negalėtų pasakyti."

Gerokai apkultas ir apstumdytas, Sanča išsigydo nuo kliedesių, kuriais irgi buvo užsi-

krėtęs. Apleisdamas tariamąją Baratorijos salą, jis tiesiai pareiškia: "Man labiau tinka laikyti rankoje piautuvą, negu gubernatoriaus lazda... Grįžkime verčiau žemėn ir vaikščiokime savomis kojomis". Bet Don Kichotas lieka kurčias sveiko proto balsui ir veltui tebeatakuoja buržuazinio pasaulio blogybes iš sudūlėjusios praeities pozicijų. Jis "sugrįžta žemėn" tik mirties patale.

Nepaisant liūdno daugumos epizodų pobūdžio, knyga dvelkia blaiviu optimizmu, jos puikūs realistiniai vaizdai apoteozuoja ispanų liaudies kūrybinę galią, tiesą ir sveikus žmogiškus jausmus, skiepija neapykantą socialinei neteisybei ir smurtui, moko mylėti laisvę, kuri, anot Servanteso, yra "vienas brangiausių gėrių, kuriais dangus apdovanojo žmogų; jos (laisvės) negali atstoti jokie turtai, kurie glūdi žemėje arba slypi marių dugne: dėl laisvės, kaip ir dėl garbės, galima ir privalu aukoti savo gyvybę; ir priešingai, nelaisvė — pati didžiausia blogybė, kokia tik gali ištikti žmogų".

PAVAIZDAVIMAS REALIZMO

Servanteso romanas — nepralenkiamas renesanso epochos enciklopedija, tikras ispanų tautosakos lobynas. Viskas čia realu, konkretu, spalvinga. Servantesas mąsto ne schemomis, o gyvais vaizdais. Net abstraktūs literatūriniai ginčai ir teorinės diskusijos be matant įgyja regimą pavidalą: pavyzdžiui, kieme uždegtas didžiulis laužas yra riterinių romanų pasmerkimo simbolis. Kai Don Kichotas įsigeidžia tapti piemenaičiu ir nusiteikia idiliškai, Sanča tuojau pat dviem frazėm taikliai pailiustruoja savo šeimnininko mintis: "Ak, ir kiekgi aš gražiausių medinių šaukštų priskaptuočiau bepiemenaudamas! Kiek mes turėtume tešlainių, grietinės, vainikų ir visokių kitokių piemeniškų gėrybių!"

"Don Kichoto" autorius — nuostabus dialogo meistras. Jo herojai — labai šnekūs. Jie kalba apie viską, analizuoja savo jausmus ir poelgius, aptaria įvykius ir dalijasi išpūdžiais, gėrasi didvyriškais žygiais, meile, pasiaukojimu ir sumanumu, piktai pašiepia įvairiausio plauko neišmanėlius ir pedantus, kurie, niekindami savo gimtąją kalbą, posteringauja lotyniškai ir graikiškai arba "neriasi iš kailio, stengdamiesi atsekti,

kas pirmas iš žmonių gavo slogą." "Don Kichote" mes rasime net savotišką "Ars poetica", didžiojo realistinio meno privalumų kodeksą, išgirsime jo autoriaus nuomonę apie poeziją, vertimus, teatrą, mediciną, apie santykius tarp tėvų ir vaikų, apie vedybas, meilę ir apie šimtus kitų dalykų. Vienoje vietoje Don Kichotas netgi skaito savo ginklanešiui gramatikos ir lingvistikos paskaitą, aiškindamas, jog visi ispaniški žodžiai, prasidedantieji priešdėliu "al", yra skoliniai iš arabų kalbos...

Šalia Šekspyro dramų "Don Kichotas" yra pirmas monumentalinis realistinio stiliaus pavyzdys Europos literatūroje. Genialiai pagavęs svarbiausias renesanso epochos problemas ir tendencijas, Servantesas idėjo į du savo pagrindinius herojus didelį idėjinį turinį, įvairiapusiškai atspindėdamas aštrią humanizmo krizę, kilniausių žmogaus idealų susidūrimą su gyvulišku gobšumu ir

triumfuojančiu egoizmu. Štai dėl ko Servanteso knyga, jau seniai tapusi aršios idėjinės kovos ir plačiausių studijų objektu, ligi šios dienos neprarado savo aktualumo, štai dėl ko jos satyrinio apibendrinimo jėga visados turėjo ir tebeturi tokį nevysintį poveikį.

Robert E. Sherwood

Šiomis dienomis New Yorke pasimirę įžymusis Amerikos dramaturgas, ruzveltinis demokratas Robert E. Sherwood, autorius tokių populiariškų scenos veikalių kaip: "Abe Lincoln in Illinois," "The Petrified Forest," "Idiot's Delight," "There Shall Be No Night" ir visos eilės kitų.

STATEMENT REQUIRED BY THE ACT OF AUGUST 24, 1912, AS AMENDED BY THE ACTS OF MARCH 3, 1933, AND JULY 2, 1946 (Title 39, United States Code, Section 233) SHOWING THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, AND CIRCULATION

Of Šviesa published Quarterly at Jamaica, N. Y., for October 1, 1955.

1. The names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business manager are:

Publisher American Lithuanian Workers Literary Ass'n, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill, N. Y.

Editor, Anthony Bimba, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.
Managing Editor, Anthony Bimba, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill, N. Y.

Business Manager, John Grybas, 110-12 Atlantic Ave., Richmond Hill 19, N. Y.

2. The owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or

holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual member, must be given.)

American Lithuanian Workers Literary Association, 110-12 Atlantic Avenue, Richmond Hill 19, N. Y.

3. The known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: (If there are none, so state.) None.

4. Paragraph 2 and 3 include, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting; also the statements in the two paragraphs show the affiant's full

knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than of a bona fide owner.

5. The average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise to paid subscribers during the 12 months preceding the date shown above was: (This information is required from daily, weekly, semiweekly, and tri-weekly newspapers only.)

John Grybas, Bus. Mgr.
Sworn to and subscribed before me this 23rd day of September, 1955.

(SEAL)

LILLIAN BELTE
Notary Public, State of New York
N.o 24-0235050
Qualified in Kings County
Certificates filed with
Queens County Clerk.
Term Expires March 30, 1957.